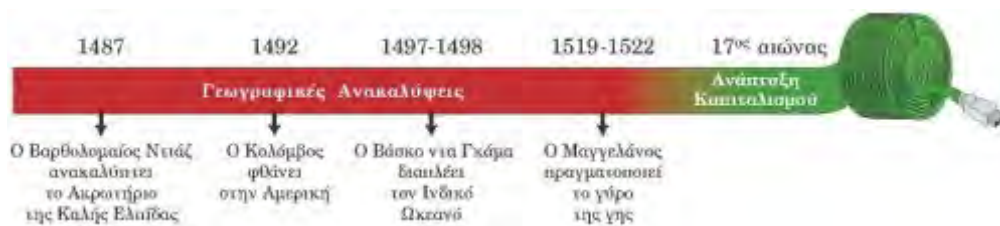


01.02. Από τις Γεωγραφικές Ανακαλύψεις στον Διαφωτισμό



Α΄ ΜΕΡΟΣ

Η εποχή των γεωγραφικών ανακαλύψεων

Κατά τον 15^ο και τον 16^ο αιώνα, Ευρωπαίοι εξερευνητές ανακαλύπτουν άγνωστες, έως τότε, περιοχές της γης. Ήταν η εποχή των **Γεωγραφικών Ανακαλύψεων**, που άλλαξαν τη ζωή των ανθρώπων.

Γιατί την περίοδο αυτή έχουμε τόσες πολλές γεωγραφικές ανακαλύψεις ;

Η ανάπτυξη του εμπορίου και η κατάκτηση της Ανατολής από τους Οθωμανούς επέβαλαν την ανάγκη ανακάλυψης νέων δρόμων για τις αγορές της Ασίας. Η ανακάλυψη της μαγνητικής πυξίδας αλλά και οι καινούριες γνώσεις για το σχήμα της Γης ήταν η αφορμή για να αρχίσουν μεγάλα ταξίδια είτε προς τη δύση είτε προς την ανατολή.

- Όλοι πίστευαν ότι η Γη είναι σφαιρική, αλλά αυτό δεν είχε αποδειχθεί.
- Διηγήσεις για πλούτη στην Ασία και την Αφρική.
 - Πολύτιμα μέταλλα
 - Μπαχαρικά
 - Αρώματα
 - Ζάχαρη
- Η εγκατάλειψη της υπαίθρου ήταν καταστροφική για το φεουδαρχικό σύστημα.

- Πολλοί ευγενείς που δεν είχαν πλέον περιουσία επανδρώνουν τα πληρώματα των εξερευνητών.
- Η Καθολική Εκκλησία έλπιζε να προσηλυτίσει νέους πληθυσμούς.

Ποιες ήταν οι μεγάλες γεωγραφικές ανακαλύψεις ;

ΟΙ ΜΕΓΑΛΕΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΙΣ

Ανακάλυψη του Ακρωτηρίου της Καλής Ελπίδας	1487	Βαρθολομαίος Ντιάζ
Ανακάλυψη της Αμερικής	1492	Χριστόφορος Κολόμβος
Διάπλους του Ινδικού Ωκεανού	1497 - 1498	Βάσκο Ντα Γκάμα
Περίπλους της Γης	1519 - 1522	Μαγγελάνος

Ποια ήταν τα αποτελέσματα των γεωγραφικών ανακαλύψεων ;

- Ανάπτυξη του εμπορίου.
- Ανάπτυξη της γεωργίας.
- Η Ευρώπη γνώρισε νέα είδη διατροφής αλλά και πολύτιμα μέταλλα.
- Ανάπτυξη της δουλείας.
 - Εκμετάλλευση των ιθαγενών.
 - Ίδρυση αποικιών.
- Γέννηση του καπιταλισμού (τράπεζες, επιχειρήσεις).

Β΄ ΜΕΡΟΣ

Ποια ήταν η πολιτική κατάσταση στην Ευρώπη μετά τις ανακαλύψεις ;

Μετά την **κατάργηση του φεουδαλισμού** στην Ευρώπη επικράτησε ο **απολυταρχισμός** (κυβερνούσαν όπως ήθελαν οι ίδιοι, χωρίς να υπάρχουν εκπρόσωποι του λαού) των βασιλιάδων ή των τοπικών ηγεμόνων. Παρ' όλα αυτά σε κάποιες χώρες (Γαλλία, Ρωσία) προωθήθηκαν **αλλαγές με σκοπό τον σεβασμό στους νόμους και τον περιορισμό της βασιλικής εξουσίας**.

Οι σημαντικότερες αλλαγές έγιναν στην Αγγλία, όπου μετά την επανάσταση του 1688 καταρτίστηκε ο "**Χάρτης των Δικαιωμάτων**" (1689), με τον οποίο **περιορίζονταν τα δικαιώματα του βασιλιά προς όφελος του κοινοβουλίου** (μιλήσαμε σε προηγούμενο μάθημα για την προώθηση του αντιπροσωπευτικού πολιτεύματος).

Όπως είδαμε και στο μάθημα για τη θρησκευτική μεταρρύθμιση στην περίοδο αυτή είχαμε και πολέμους με πιο σημαντικό τον **Τριακονταετή Πόλεμο** (1618-1648) στον οποίο έχασε τη ζωή του το 1/3 περίπου των κατοίκων της Γερμανίας.

Τι ήταν ο Διαφωτισμός ;

Όλες οι παραπάνω αλλαγές εκφράστηκαν το 18ο αιώνα από το κίνημα του Διαφωτισμού, ο οποίος **ξεκίνησε από την Αγγλία** (Τζων Λοκ) και **αναπτύχθηκε κυρίως στη Γαλλία** (Βολτέρος, Ρουσσώ, Μοντεσκιέ). Η βασική ιδέα του Διαφωτισμού ήταν ότι **ο άνθρωπος αμφισβητώντας τις προλήψεις και τις δεισιδαιμονίες, πρέπει να μορφωθεί, ώστε να κατανοήσει και να διεκδικήσει τα δικαιώματά του**.

Ο **Βολτέρος** μίλησε για την **ανεξιθρησκία**, ο **Ρουσσώ** για την **ελευθερία** και την **ισότητα**, ο **Λοκ** και ο **Μοντεσκιέ** για την **αξία των νόμων**. Οι Διαφωτιστές **εναντιώθηκαν στη θανατική ποινή και τα βασανιστήρια, στη δουλεία και τον πόλεμο**.

Ανάπτυξη των Γραμμάτων και των Τεχνών

Οι ιδέες του Διαφωτισμού έδωσαν ώθηση και στα Γράμματα και τις Τέχνες. Τώρα πλέον **τίποτα δε γινόταν δεκτό αν δεν αποδεικνύονταν πειραματικά ακόμα και αν οι επικρατούσες ιδέες ήταν της Εκκλησίας ή ακόμα και του Αριστοτέλη.**

Ήδη ο **Κοπέρνικος** και ο **Γαλιλαίος** είχαν καταρρίψει την άποψη της Εκκλησίας για την ακίνητη Γη και τις κινήσεις των πλανητών. Ο Ολλανδός **Λέβενχουκ** ανακάλυψε το **μικροσκόπιο** και διαπίστωσε την ύπαρξη μικροβιακών μορφών ζωής. Αναπτύχθηκαν τότε πολύ η **ιατρική** και η **χημεία**.

Ο Γάλλος μαθηματικός **Ντεκάρτ** μίλησε για την ανάγκη ανανέωσης των επιστημονικών μεθόδων, και τον ακολούθησε ο Ολλανδός **Σπινόζα**. Ο **Νεύτωνας**, όπως και ο **Μπέικον** πριν από αυτόν, θεωρούσαν **υποχρεωτικό το πείραμα και την παρατήρηση** για τη διατύπωση των επιστημονικών απόψεων και ιδιαίτερα στη **Φυσική**, ενώ ο **Κέπλερ** διατύπωσε τη **θεωρία της παγκόσμιας έλξης** (βαρύτητα).

Στη Γαλλία ο **Ντιντερό** εκδίδει την περίφημη "**Εγκυκλοπαίδεια**", όπου προσπαθεί να συγκεντρώσει την υπάρχουσα γνώση, ώστε αυτή να γίνει κτήμα του καθενός. Σ' αυτό θα βοηθήσει και η **κυκλοφορία των εφημερίδων**.

Την περίοδο του Διαφωτισμού ανανεώθηκαν επίσης και μορφές της τέχνης, όπως η λογοτεχνία και η μουσική, καθώς γράφθηκαν κλασικά μυθιστορήματα σαν τον «**Ροβινσώνα Κρούσο**» (**Ντάνιελ Ντεφόε**) και τα «**Ταξίδια του Γκιούλιβερ**» (**Τζόνθαν Σουίφτ**) αλλά και τα φημισμένα μουσικά έργα του **Μπαχ** και του **Μότσαρτ**.

Οι αλλαγές στην πολιτική

Ο Άγγλος **Τζων Λοκ** μίλησε πρώτος για **διάκριση της εκτελεστικής (κυβέρνηση) και της νομοθετικής εξουσίας (βουλή)**. Αργότερα ο **Μοντεσκιέ** στις δύο παραπάνω εξουσίες θα προτείνει και τη **δικαστική εξουσία**. Στο παραπάνω πλαίσιο στηρίχτηκε η **Αμερικανική Επανάσταση** κατά των Άγγλων (**1776**), όπως και η **Γαλλική Επανάσταση (1789)** κατά του βασιλιά, των ευγενών και του κλήρου.

Αυτές οι ιδέες του Διαφωτισμού για **ανεξιθρησκία, ελευθερία και ισότητα** επηρέασαν και Έλληνες που ζούσαν τότε στο εξωτερικό όπως ο **Ρήγας Βελεστινλής** και ο **Αδαμάντιος Κοραής**.

Γλωσσάρι

Γεωγραφικές Ανακαλύψεις : Είναι οι ανακαλύψεις πολλών περιοχών της γης μακριά από την Ευρώπη, που γίνονται μετά από μακρινά ταξίδια στους ωκεανούς.

Καπιταλισμός ή Κεφαλαιοκρατία : Πρόκειται για ένα οικονομικό σύστημα που βασίζεται στην ανεμπόδιστη λειτουργία της αγοράς, χωρίς την παρέμβαση του κράτους.

Νέος Κόσμος : Έτσι αποκαλούνται οι περιοχές εκτός Ευρώπης, οι οποίες εξερευνήθηκαν στα τέλη του 15^{ου} και στη διάρκεια του 16^{ου} αιώνα. Ειδικά το όνομα Αμερική δόθηκε στη νέα ήπειρο από τον Αμέρικο Βεσπούτσι, ο οποίος είχε ακολουθήσει στις αποστολές του την πορεία του Κολόμβου.

Απολυταρχισμός : Ο θεσμός της απόλυτης εξουσίας των ηγεμόνων της Ευρώπης, κυρίως τον 17^ο και τον 18^ο αιώνα.

Κοινοβούλιο : Έτσι αποκαλείται η συνέλευση των εκλεγμένων αντιπροσώπων του λαού, η οποία ασκεί την εξουσία στο όνομά του.

Προλήψεις : Η πεποίθηση ότι κάτι μπορεί να μας φέρει τύχη ή ατυχία.

Δεισιδαιμονίες : Η παράλογη πίστη ότι η ζωή επηρεάζεται από υπερφυσικές δυνάμεις.

Ανεξιθρησκία : Η ελευθερία κάθε ανθρώπου να πιστεύει σε όποια θρησκεία επιθυμεί.

Οι πηγές αφηγούνται

12 Οκτωβρίου 1492. Ο Χριστόφορος Κολόμβος αποβιβάζεται στην αμερικανική ήπειρο

«Τη δεύτερη ώρα μετά τα μεσάνυχτα, η στεριά φάνηκε σε απόσταση δύο λευγών. Μάζεψαν τα πανιά κρατώντας μόνο το μεγάλο, χωρίς παρίστια, πανί και ύστερα κινήθηκαν αργά, χρονοτριβώντας ως τον ερχομό της μέρας -Παρασκευή- οπότε έφτασαν σ' ένα μικρό νησί στις Λουκάγιες (Μπαχάμες), που στη γλώσσα των Ινδιάνων ονομαζόταν Γκουαναχάνι. Τότε είδαν γυμνούς ανθρώπους και ο Ναύαρχος βγήκε στη στεριά με την αρματωμένη βάρκα του... Μόλις έφτασαν στη στεριά, είδαν καταπράσινα δέντρα, πολλά νερά και καρπούς διαφόρων ειδών. Ο Ναύαρχος κάλεσε τους δύο κυβερνήτες κι όλους εκείνους που πάτησαν στη στεριά. και ζήτησε να πιστοποιήσουν ότι αυτός, ενώπιον όλων καταλάμβανε το εν λόγω νησί -όπως και πράγματι το κατέλαβε- στο όνομα του βασιλιά και της βασίλισσας των Κυρίων του, κάνοντας τις απαραίτητες διαβεβαιώσεις, που υπάρχουν με κάθε λεπτομέρεια στα συμβόλαια τα οποία έγιναν γραπτά εκεί».

Χριστόφορος Κολόμβος, Ανακάλυψη της Αμερικής. Ημερολόγιο πλοίου 1492-1493, μετάφραση Ντίνος Βατικιώτης, Αθήνα 1984, σ. 41.

2. Η πολιτική αρετή

«Η πολιτική αρετή είναι μια αυταπάτηση, που είναι κάτι το πολύ δυσάρεστο. Μπορούμε να ορίσουμε αυτή την αρετή σαν την αγάπη των νόμων και της πατρίδας. Η αγάπη αυτή, απαιτώντας μια συνεχή προτίμηση του δημόσιου συμφέροντος από το ατομικό συμφέρον, δίνει όλες τις ιδιαίτερες αρετές που δεν είναι παρά αυτή η προτίμηση. Η αγάπη αυτή παρατηρείται εξαιρετικά στις δημοκρατίες. Μόνο σ' αυτές η κυβέρνηση είναι εμπιστευμένη σε κάθε πολίτη. Λοιπόν, η κυβέρνηση είναι όπως όλα τα πράγματα του κόσμου· για να τη διατηρήσουμε, πρέπει να την αγαπούμε».

Μοντεσκιέ, *Επιλογή από το έργο του*, μετάφραση Γ. Ζιούτος, Αθήνα 1993, σσ. 303-304.

Ματιά στο παρελθόν

Η εφεύρεση του αλεξικέραунου

Ο Βενιαμίν Φραγκλίνος (1706-1790) είναι γνωστός για τα πειράματά του με τον ηλεκτρισμό. Η εφεύρεση του αλεξικέραунου το 1752 του χάρισε μάλιστα μεγάλη φήμη. (Συμβουλέψου το βιβλίο της Φυσικής και γράψε μια παράγραφο για τις εφαρμογές του ηλεκτρισμού στη ζωή των ανθρώπων).

Ερωτήματα

- Ποιες ήταν οι σπουδαιότερες γεωγραφικές ανακαλύψεις των Ευρωπαίων κατά τον 15^ο και τον 16^ο αιώνα;
- Με βάση την Πηγή 2, πώς ορίζει ο Μοντεσκιέ το περιεχόμενο της πολιτικής αρετής;